

СОЦІОЛОГІЯ І СОЦІОЛОГІЯ СПОРТА

Програма розроблена:

Гришанов Ігор Володимирович – доцент, кандидат філософських наук.

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Соціологія і соціологія спорту» має важливе прикладне значення, оскільки дозволяє сформувати професійний погляд на сферу спорту, необхідний для ефективного управління даною сферою.

Предметом навчальної дисципліни «Соціологія і соціологія спорту» є спеціальна соціологічна теорія спорту, яка ґрунтується на загальній теорії соціологічної науки. Велике значення мають і результати конкретних соціологічних досліджень, які сприяють виробленню адекватних стратегій розвитку та функціонування спорту в сучасній Україні.

Міждисциплінарні зв'язки. Курс «Соціологія і соціологія спорту» органічно пов'язаний як з дисциплінами природничого спрямування, так і з різноманітними галузями соціально-гуманітарного знання, що складають зміст навчального процесу всіх напрямів підготовки ХДУ.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Соціологія і соціологія спорту» є оволодіння студентами певною сумою знань про соціальні системи та явища, про функціонування соціальних інститутів, про реальний стан та тенденції суспільних відносин. Окрема увага звернена на соціологічні аспекти спортивної діяльності.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Соціологія і соціологія спорту» є:

Теоретичні:

1. Показати динаміку спорту в контексті соціокультурної еволюції товариств, його приховані структурні параметри і роль у сучасній цивілізації.

2. Дати характеристику спорту як соціального інституту, який має взаємозв'язок з багатьма сферами сучасного суспільства, його соціальними функціями.

3. Розкрити характерні особливості та механізми впливу спорту на процес соціалізації особистості.

4. Дати студентам інформацію про ставлення різних соціально-демографічних груп населення до спорту і фізичного виховання (їх потреби, інтереси, ціннісні орієнтації, поведінки, стилю, способів життя та ін.).

Практичні:

1. Навчити аналізу і критичної оцінки ключових соціальних проблем сучасного спорту.

2. Сформувати у студентів навички підготовки та проведення емпіричних соціологічних досліджень у сфері фізичної культури і спорту, вміння використовувати результати цих досліджень у своїй науковій і професійній діяльності.

3.Обов'язкова самостійна практична робота полягає у розробці соціологічного дослідницького проекту – програми та інструментарію конкретно-соціологічного дослідження (анкетне опитування).

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- мету, завдання та організаційну структуру соціології спорту як навчальної і наукової дисципліни;
- соціальні функції фізичної культури і спорту;
- соціальні протиріччя, що визначають напрямки конкретних соціологічних досліджень у галузі фізичної культури і спорту;
- особливості соціалізації особистості спортсмена;
- соціокультурний потенціал фізичної культури та спорту;
- проблеми розвитку олімпійського руху;
- рушійні сили, що визначають розвиток фізичної культури і спорту.

вміти:

- скласти програму конкретного соціологічного дослідження в галузі фізичної культури і спорту;
- розробити анкету для соціологічного опитування;
- провести соціологічний аналіз документів;
- організувати соціологічне дослідження на рівні малої соціальної групи;
- проаналізувати результати дослідження та виробити практичні рекомендації.

Зміст дисципліни «Соціологія і соціологія спорту» спрямований на формування компетентностей, які узгоджуються із загальною та професійною підготовкою бакалаврів:

1. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо;
2. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності;
3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;
4. Здатність працювати в команді;
5. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 30 годин/1 кредит ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ СОЦІОЛОГІЇ

Тема 1. Соціологія як наука. Предмет і функції соціології

Поняття соціології. Соціологія як наука про соціальні спільноти.

Об'єкт і предмет соціології. Функції соціології та її роль у житті суспільства.

Соціальні інститути сучасного суспільства, специфіка їхнього розвитку в Україні.

Структура системи соціологічного знання. Загальна соціологічна теорія.

Зміст і типологія соціологічних теорій середнього рівня: спеціальні соціологічні теорії які досліджують розвиток і відтворення людиною окремих соціальних спільнот; спеціальні соціологічні теорії які розкривають механізми життєдіяльності й функціонування соціальних спільноту певних сферах суспільного життя. Емпіричні соціологічні дослідження.

Місце соціології у системі наук. Соціологія як генералізуюча наука.

Зростання ролі соціології у сучасних умовах, її значення у процесах державотворення в Україні.

Загальні положення про методологію і методику проведення соціологічних досліджень: програма, план соціологічного дослідження.

Тема 2. Становлення соціології як самостійної науки. Класична соціологія

Розвиток поглядів на суспільство і людину, соціальна філософія як попередниця соціології. Зміна уявлень про можливості вивчення суспільства і людини у добу Нового часу.

Обґрунтування О. Контом необхідності нової науки про суспільство. Класифікація наук та місце у ній соціології. Соціальна статика і соціальна динаміка у вченні О. Конта. Г. Спенсер як продовжувач позитивістської лінії у соціології. Ідея соціальної еволюції.

Соціальна політика, позитивістсько-натуралістичний напрям у соціології. Соціальний дарвінізм. Расово-антропологічна школа. Географічний напрям. Основні принципи позитивізму.

Соціологічна концепція марксизму та її критичний аналіз працях К. Поппера, Р. Арона, П. Сорокіна й П. Монсона.

Соціологічний психологізм та його напрями: психологічний еволюціонізм, психологія натовпу, інстинктивізм. Специфічні риси основних напрямів соціологічної думки другої половини XIX ст.

Роль Е. Дюркгайма в історії соціологічної думки.

Антипозитивістський напрям у класичній соціології. Соціологія М. Вебера. Поняття соціальної дії та її основні типи. Місце М. Вебера в історії соціології та розвитку гуманістичної і формальної соціології.

Німецька формальна соціологія. Соціологічне вчення Г. Зіммеля.

Соціологія Ф. Тьонніса та його вчення про спільноти і спілки. Загальна характеристика класичної соціології.

Тема 3. Соціологія другої половини XX – початку XXI ст

Стан розвитку та специфічні риси розвитку соціології у добу глобалізації.

Основні парадигми сучасного соціологічного знання та його структура. Теоретична соціологія: структурні та інтерпретативні парадигми. Структурний функціоналізм. Соціальна система та її складники. Проблема соціальної інтеграції. Соціологія конфлікту. Конфлікт як постійний, органічний внутрішній стан соціальної системи. Символічний інтеракціонізм. Поняття соціальної взаємодії. Загальна модель людської взаємодії. Феноменологічна соціологія. Основні принципи феноменологічного підходу до розуміння і пояснення соціальної реальності. Інтегральна соціологія П. Сорокіна. Теорія соціокультурної динаміки. Творчий внесок П. Сорокіна у розвиток сучасної соціології. Соціологічні теорії останньої чверті ХХ — початку ХХІ ст.

Теорія постіндустріального суспільства та завдання соціології у його вивченні. Соціологічний постмодернізм та його складники.

Емпірична соціологія та її основні школи: гарвардська, колумбійська та чиказька.

Перспективи розвитку соціології у добу глобалізації. Глобалізація у працях Е. Гідденса та інших сучасних концепціях. Дві соціологічні версії глобалізації.

Місце і роль соціології у розвитку людства на початку ХХІ ст.

Тема 4. Основні етапи розвитку української соціології

Джерела вітчизняної протосоціології. Соціальна думка України кінця ХVІ — початку ХVІІ ст. Соціальна філософія Г. Сковороди. Український фольклор, література і публіцистика як джерела соціології. Характерні риси розвитку української соціології кінця ХІХ — початку ХХ ст. Закладання підвалин української соціологічної традиції. Розвиток української соціології після 1917 р. Соціологія радянського періоду та її криза. Соціологічні дослідження українських учених в еміграції. "Празький період" української соціології. Соціологічні студії в еміграції після Другої світової війни. Національне відродження України і роль у ньому соціології. Основні напрями розвитку соціології у сучасній Україні.

РОЗДІЛ ІІ. СУСПІЛЬСТВО ЯК ЦІЛІСНА СИСТЕМА

Тема 1. Системний підхід до суспільства в соціології

Суспільство і природа. Коеволюція природи і суспільства. Системний підхід до суспільства в соціології. Системно-механістичні уявлення про суспільство. Соціологія В. Парето та її основні положення. Системно-органістичні уявлення про суспільство. Синтезований підхід до суспільства. Структура суспільства як цілісної системи у працях Ф. Тьонніса та Е. Дюркгайма. Суспільство в марксистській соціології. Суспільна система в ситуації постмодерну. Визначення суспільства та його ознаки. Основні рівні системного підходу до суспільства. Джерела та характер суспільного розвитку. Поняття соціальних змін. Ендо- та екзогенні чинники в розвитку

суспільства. Еволюція і революція. Соціальна революція та реформи. Ідея прогресу та її критика наприкінці ХХ ст.

РОЗДІЛ ІІІ. СУБ'ЄКТИ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ

Тема 1. Соціологія особистості, сім'ї, молоді. Етносоціологія

Соціологія особистості. Структура особистості. Особистість: сутність і соціологічні концепції. Взаємодії особистості і суспільства. Соціологія сім'ї. Сім'я як об'єкт соціологічного аналізу. Основні функції сім'ї. Стан і тенденції розвитку сучасної сім'ї в Україні. Соціологія молоді. Молодь як соціально-демографічна група. Предмет і завдання соціології молоді. Молодь і сучасне суспільство. Етносоціологія. Етносоціологія як наука: об'єкт, предмет і методи. Методологічні аспекти вивчення етнічних спільнот. Соціально-етнічні процеси в Україні: стан і проблеми.

РОЗДІЛ ІV. СОЦІОЛОГІЯ СПОРТУ ЯК СПЕЦІАЛЬНА СОЦІОЛОГІЧНА ТЕОРІЯ ПЕВНОЇ СФЕРИ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ

Тема 1. Соціологія спорту як наукова і початкова дисципліна

Умови і причини виділення соціології спорту як самостійної наукової дисципліни у рамках соціології. Об'єкт, предмет та історія соціології спорту.

Соціологія спорту як соціологічна теорія середнього рівня. Проблема її інтеграції у систему соціологічного знання. Взаємозв'язок соціології спорту з іншими науками про спорт. Становлення і розвиток соціології спорту. Історичні корені соціології спорту. Науковий статус соціології спорту, її предмет, методи. Основні напрями розвитку і сучасний стан соціології спорту в Україні та за кордоном. Функції соціології спорту.

Тема 2. Соціологічна інтерпретація поняття «спорт»

Основні поняття курсу: «спорт» і «фізична культура», їх співвідношення та зміст на сучасному етапі розвитку українського суспільства і спорту. Етимологічні корені поняття «спорт» і його сучасне значення. Рівні соціологічного аналізу. Роль теоретичних парадигм соціології в розумінні феномена спорту, наукової інтерпретації цього поняття. Аналіз спорту на основі рівнів соціального аналізу Дж. Рітцера. Об'єктивне і суб'єктивне, макро- і мікрорівні спорту.

Тема 3. Соціокультурна еволюція спорту

Взаємозв'язок понять «суспільство», «культура», «соціокультурна система», «еволюція», «спорт». Етапи соціокультурної еволюції спорту. Фізичні вправи і змагання у товариствах мисливців і збирачів, у землеробських і скотарських товариствах. Фізичні вправи і змагання в аграрних суспільствах. Виникнення спорту. Соціальна організація суперництва в Стародавній Греції. Занепад спорту і поширення християнства. Відродження спорту в індустріальному суспільстві. Соціальні

передумови інституціоналізації спорту в Англії і Європі в ХІХ - початку ХХ ст. Етика протестантизму як соціокультурна основа спорту і суперництва у ХІХст. Основні тенденції розвитку спорту в постіндустріальній цивілізації. Міжнародний спорт як глобальний соціальний феномен. Видовищність як один з критеріїв розвитку спорту. Процеси комерціалізації і професіоналізації спорту. Сучасні напрямки розвитку спортивно-оздоровчої індустрії.

Тема 4. Спорт як елемент загальнолюдської культури

Місце спорту в системі загальнокультурних цінностей. Спорт як продукт культури і фактор, що впливає на її розвиток. Спорт як втілення естетичних цінностей і сфера самореалізації особистості. Причини ціннісної амбівалентності спорту. Спорт і людське тіло. Тілесність людини в системі загальнокультурних цінностей. Спорт як гра і змагальна діяльність. Гра і змагальність як один з базових моментів процесу самоідентифікації людини. Основні форми і принципи організації змагальної взаємодії. Культурно-нормативна структура спорту. Культурні норми як атрибути соціального порядку. Норми спортивної конкуренції. Інституційні норми спорту. Принципи *Фейр Плей*. «Надспортивні» моральні норми. Естетичний зміст спорту. Форми естетичної діяльності, пов'язані із заняттями спортом. Роль і значення естетичних компонентів спорту. Спорт і мистецтво. Проблема інтеграції спорту з мистецтвом та шляхи її вирішення. Моральний потенціал спорту.

Тема 5. Соціальна структура і функції сучасного спорту

Інституційний підхід до аналізу спорту, його підсистем. Внутрішня структура інституту спорту: масовий спорт і фітнес, спорт вищих досягнень та олімпійський спорт, професійно-комерційний спорт. Соціологічні дані про заняття масовим спортом в Україні та зарубіжних країнах. Адаптивний спорт і проблема інвалідизації населення. Соціально-демографічні характеристики суб'єктів масового спорту. Великий спорт, його різновиди та соціально-економічні характеристики. Вплив національного менталітету на функціонування спорту. Специфіка американської моделі спорту. Спорт в Європейському союзі. Російська і китайська моделі спорту. Співвідношення масового і великого спорту. Їх співіснування і розвиток в сучасній Україні. Фітнес як сучасна тенденція в світовому спортивно-оздоровчому русі. Соціально-демографічні характеристики відвідувачів фітнес-центрів. Клубний характер фітнес-руху. Соціальні та економічні функції фітнес-руху.

Тема 6. Інституційні взаємозв'язки спорту

Зовнішня структура інституту спорту. Взаємозв'язок спорту з інститутами освіти і охорони здоров'я. Спорт та ЗМІ: взаємовплив і тенденції розвитку в ХХ ст. Частка різних ЗМІ у висвітленні спортивних подій. Роль ЗМІ у розвитку видовищних видів спорту. Основні напрями у діяльності ЗМІ з пропаганди цінностей фізичної культури і спорту. Участь держави у

розвитку спорту. Спорт як актор великої політики. Спорт як елемент економічної системи. Масовий спорт як сфера послуг в умовах ринку. Джерела фінансування спорту.

Тема 7. Олімпійський рух як соціальний феномен

Соціально-культурний зміст давньогрецьких і сучасних Олімпійських ігор: подібності та відмінності. Олімпійські ігри як інструмент міжнародної політики. Взаємовідносини олімпійського руху та інших соціальних рухів, пов'язаних зі спортом. Олімпійський рух і соціокультурні процеси в сучасній Україні. Перспективи і напрямки подальшого розвитку олімпійського руху та Олімпійських ігор. Соціальні функції сучасного олімпійського руху. Вплив професіоналізації і комерціалізації спорту на соціальну значимість олімпійського руху. Розбіжності та протиріччя в оцінці гуманістичної цінності сучасного олімпійського руху.

Тема 8. Соціальні функції та дисфункції спорту

Універсальні функції спорту. Специфічні функції масового спорту, спорту вищих досягнень, професійно-комерційного спорту. Можливість дисфункціональних проявів у спорті. Миротворча роль міжнародного спорту і труднощі її реалізації. Проблема дотримання принципів *Фейр Плей* в сучасному спорті. Суперечності, що визначають неоднозначну ситуацію у розвитку спорту вищих досягнень. Застосування допінгу, система договірних перемог.

Тема 9. Спорт і соціалізація особистості

Визначення понять «особа», «соціалізація». Особистість як сукупність соціальних і біологічних якостей, вплив спорту на кожне з них. Заняття спортом у системі ціннісних орієнтацій молоді. Вплив цінностей суспільства на виховну цінність спорту. Вольові здатності спортсмена. Рання соціальна зрілість та інші особливості положення людини у спорті. Дитячий спорт. «Життя у спорті» і «життя поза спортом». Спорт як школа домінуючих соціальних цінностей. Проблемний характер соціалізації у сфері спорту, викликаний амбівалентним впливом спорту і суперництва на формування особистості. Спортивна кар'єра і етапи соціалізації. Кризи спортивної кар'єри. Основні протиріччя, що обумовлюють кризи спортивної кар'єри. Особливості «чоловічої» і «жіночої» спортивної кар'єри. Соціальна адаптація спортсменів і спортсменок після завершення спортивної кар'єри.

Тема 10. Спортивна субкультура

Поняття субкультури. Спортивні орієнтації у молодіжних субкультурах. Трансформація цінностей спорту в спортивній субкультурі. Девіантна суб'єктів спортивної діяльності. Проблема кримінальної поведінки спортсменів-однборців. Результати соціологічних досліджень, присвячених проблемам девіантної та кримінальної поведінки у спорті. Агресія і

насильство як атрибути спортивної субкультури. Соціологічні і соціально-психологічні теорії агресії.

Соціологічний і психологічний підходи до дослідження агресивної поведінки спортсменів. Спорт та його аудиторія. Фани і вболівальники у спорті, проблема їх асоціальної поведінки. Феномен спортивного фанатизму. Насильницькі дії вболівальників на трибунах. Соціологічні і соціально-психологічні детермінанти спортивного фанатизму. Спорт і допінг. Допінг як індивідуальна і системна проблема сучасного спорту. Основні аспекти проблеми допінгу: медико-біологічний, правовий, морально-етичний і соціальний. Проблема моральної легітимності допінгу в середовищі спортсменів. Поширеність допінгу в різних видах спорту. Фактори, які санкціонують і лімітують поширення допінгу серед спортсменів. Проблема соціальної відповідальності спортсмена.

Тема 11. Проблема гуманізації спорту

Поняття гуманізму. Актуальність гуманізації сучасного спорту. Гуманістичні освітні програми у сфері спорту як засіб нормативної корекції спортивної субкультури. Олімпійські ідеали та цінності. Основні положення соціально-педагогічної концепції засновника сучасного олімпійського руху П'єра де Кубертена. Діяльність міжнародної олімпійської академії. Олімпійське утворення в Росії та Україні. Проект Спарти. Проблема орієнтації юних спортсменів на принципи *Фейр Плей* у спорті. Спортивно-гуманістичні освітні програми за кордоном, аналіз їх ефективності.

Тема 12. Фізкультурно-спортивна активність та її соціальні бар'єри

Орієнтація особистості на активні заняття спортом. Ставлення різних соціально-демографічних груп населення до спорту і фізичного виховання (потреби, інтереси, ціннісні орієнтації, поведінка, стиль, спосіб життя і т.д.). Проблема пропаганди занять спортом та здорового способу життя. Рівень фізкультурної освіти населення. Думка респондентів про цінність занять масовим спортом, їх суб'єктивна оцінка стану свого здоров'я і фізичної підготовленості. Місце здоров'я та інших параметрів фізичного стану в системі основних цінностей сучасної людини. Шляхи та засоби підвищення фізкультурно-спортивної активності населення (соціологічний аналіз).

РОЗДІЛ V. ЕМПІРИЧНІ СОЦІОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ, ЇХ МЕТОДИ І ЗНАЧЕННЯ В ДОСЛІДЖЕННІ СПОРТУ

Тема 1. Загальна характеристика методів соціології

Роль соціологічних методів у вивченні фізкультурно-спортивної сфери. Теоретичні та емпіричні методи, їх різновиди. Фундаментальні та прикладні дослідження. Кількісні (класичні) методи соціологічного дослідження: опитування, контент-аналіз, спостереження. Етапи та види емпіричного соціологічного дослідження. Методологія та методика дослідження. Основні етапи дослідження: обґрунтування проблеми та розробка дослідницької програми, розробка інструментарію, збір первинних даних та їх обробка,

теоретичний аналіз та інтерпретація даних. Розвідувальні, описові та аналітичні дослідження. Панельні і лонгітюдні дослідження. Якісна парадигма в соціологічних дослідженнях. Методологічні відмінності кількісного та якісного підходів у соціології, можливості їх поєднання в одному окремо взятому дослідженні. Якісні методи: інтерв'ю, фокус-групи, кейс-стаді, grounded theory, історія життя. Проблема верифікації і надійності в якісній методології.

Тема 2. Програма емпіричного соціологічного дослідження

Дослідницька програма, обґрунтування її необхідності. Складові частини програми. Методологічна частина: постановка й обґрунтування проблеми, формулювання мети, завдань, об'єкта, предмета, гіпотез дослідження. Інтерпретація основних понять. Методична частина: визначення обстежуваної сукупності, види вибірки у соціології. Поняття репрезентативності у соціологічному дослідженні. Характеристика методів дослідження.

Тема 3. Методика і техніка складання соціологічної анкети

Композиція опитувальника: вступна, основна, демографічна частини.

Класифікація питань за формою: відкриті, закриті, напівзакриті, прямі, непрямі, шкальні питання. Класифікація питань за способом оформлення: лінійні, табличні, питання-малюнки. Класифікація питань за функціями: основні, контрольні, функціонально-психологічні, питання-фільтри. Перевірка анкети. Перевірка формулювань питань. Перевірка композиції анкети. Перевірка графічного оформлення анкети. Пілотажне дослідження.

Тема 4. Методи обробки та верифікації первинної соціологічної інформації

Методи обробки отриманих даних. Методи математичної статистики в соціології спорту. Типові розподіли ймовірностей, оцінки параметрів, вибіркові розподіли. Статистичне дослідження даних соціологічного опитування. Практична робота зі стандартним пакетом статистичних досліджень Statgraphics Plus for Windows (SG). Основні форми графіків, діаграм і узагальнюючих таблиць.

3. Основна література:

1. Білоус В. С. Соціологія у визначеннях, поясненнях, схемах, таблицях: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2002. — 140 с.
2. Исаев Б. А. Социология в схемах и комментариях. — СПб.: Питер, 2008. — 224 с.
3. Визитей, Н. Н. Курс лекций по социологии спорта: учеб. пособие / Н. Н. Визитей. — М.: Физическая культура, 2006. — 328с.
4. Волков Ю. Г. Социология: Лекции и задачи. — М.: Гардарики, 2003. — 316 с.

5. Егоров, А. Г. Фэйр Плэй в современном спорте: учеб. пособие / А.Г. Егоров, М. А. Захаров. – Смоленск, 2006.
6. Жолдак, В.И. Социология менеджмента физической культуры и спорта / В.И. Жолдак, С.Г. Сейранов. - М.: Советский спорт, 2003.
7. Козловець Є. А. Соціологія: Словник термінів і понять. — К.: Кондор, 2006. — 372 с
8. Кондауров В. И. Социология: Общий курс. — М.: ИНФРА-М, 2008. — 332 с
9. Лубышева, Л.И. Социология физической культуры и спорта: учебное пособие / Л.И. Лубышева. - М.: Изд. центр «Академия», 2004.
- 10.Новикова, С.С. Введение в прикладную социологию. Анкетирование: учебное пособие / С.С. Новикова. – М.: СпортАкадемПресс, 2000.
- 11.Пирог А.В. Организация и методика проведения социологических исследований в спорте: учебное пособие / А.В. Пирог. – Смоленск, 1991.
- 12.Сірій Е. В. Соціологія: Навч. посіб. — К.: Атіка, 2007. — 480 с.
- 13.Соціологія: Навч. посіб./За ред. С. Макеева. — К.: Знання, 2005. — 455 с.
- 14.Соціологія: Підручник для студ. ВНЗ/Під ред. В. Городяненка. — К.: Академія, 2002. — 560 с
- 15.Соціологія: Терміни, поняття, персоналії/За ред. В. Пічі. — К.: Каравела; Л.: Новий Світ-2000, 2002. — 480 с
- 16.Столяров, В.И. Социология физической культуры и спорта: учебник / В.И. Столяров. - М.: Флинта: Наука, 2004.
- 17.Фролов С. С. Социология. — М.: Гардарика, 2007. — 344 с.
- 18.Хрестоматія по соціології фізическої культури і спорту / сост.: В.И. Столяров, Н.Н. Чесноков, Е.В. Стопникова. - М.: Физическая культура, 2005. - Ч.1.
- 19.Хрестоматія по соціології фізическої культури і спорту / сост.: В.И. Столяров, Н.Н. Чесноков, Е.В. Стопникова. - М.: Физическая культура, 2005. - Ч.2.
- 20.Черниш Н. Соціологія: Курс лекцій. — Л.: Кальварія, 2004. — 544 с.
- 21.Юрій М. Ф. Соціологія: Підручник. — К.: Кондор, 2007. — 288 с.
- 22.Ядов В. А. Стратегия социологического исследования. — М.: Омега - Л, 2007. — 568 с.

Додаткова література.

Загальна теорія та історія соціології

1. Андерсен Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму/Пер. з англ. В. Морозов. — К.: Критика, 2001. — 271 с
2. Барвінський А. О. Соціологія: Курс лекцій для студ. ВНЗ: Навч. посіб. — К.: Центр навчальної літератури, 2005. — 328 с.
3. Бачинин В. А. Социология: Академический курс. — СПб.: Изд-во Р. Асланова "Юридический центр Пресс", 2004. — 871 с.

4. Бек У. Что такое глобализация? Ошибки глобализма — ответы на глобализацию/Пер. с нем. А. Григорьев, В. Седельник. — М.: Прогресс-Традиция, 2001. — 304 с.
5. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество: Опыт социального прогнозирования/Пер. с англ.; Под ред. В. Иноземцева. — М.: Академия, 2004. — 788 с.
6. Болотіна Є. В., Мішура В. Б. Соціологія: Навч. посіб. — К.: Центр навчальної літератури, 2007. — 128 с.
7. Гидденс Э. Ускользящий мир: как глобализация меняет нашу жизнь/Пер. с англ. М. Коробочкин. — М.: Весь мир, 2004. — 120 с.
8. Головаха Є., Горбачик А., Паніна Н. Україна та Європа: Результати міжнародного порівняльного соціологічного дослідження. — К.: Ін-т соціології НАН України, 2006. — 142 с.
9. Димитрова Л. М. Соціологія управління та організації: Навч. посіб. - К.: Ліра-К, 2005.- 152 с.
10. Кравченко С. А. Социология модерна и постмодерна в динамически меняющемся мире: Монография. — М.: МГИМО-Университет, 2007. — 264с.
11. Культурара-супільство-особистість: Навч. посіб./За ред. Л. Скокової. — Ін-т соціології НАН України, 2006. — 396 с.
12. Леш С. Соціологія постмодернізму /Пер. з англ. Ю. Олійник. — Л.:Кальварія, 2003. — 344 с.
13. Масионис Дж. Социология/Пер. с англ. З. Замчук, С. Комаров, А. Смирнов. — 9-е изд. — СПб.: Питер, 2004. — 752 с.
14. Осовський В. Л. Соціологія громадської думки: Навч. посіб. — К.: Вид. дім "Стилос"; ПЦ "Фоліант", 2005. — 186 с.
15. Паніна Н. Технологія соціологічного дослідження: Курс лекцій. — К.: Ін-т соціології НАН України, 2007. — 320 с.
16. Социологическая литература: Библиографический указатель, 1990—2003 гг. — М.: Альфа-М, 2003. — 240 с.
17. Социология молодежи: Учеб. / Под ред. В. Кузнецова. — М.: Гардарики, 2007. — 335 с.
18. Социология семьи: Учеб. / Под ред. А. Антонова. — М.: ИНФРА-М, 2007. — 640 с.
19. Соціологічна теорія: Традиції та сучасність: Навч. посіб./За ред. А. Ручки. — К.: Ін-т соціології НАН України, 2007. — 363 с.
20. Суименко Е. И. Капитализм в нашем доме. Взгляд сквозь призму теории и социальной эмпирии. — К.: Ин-т социологии НАН Украины, 2007. — 512 с.
21. Страусе А., Корбин Дж. Основы качественного исследования: Обоснованная теория, процедуры и техники / Пер. с англ. и закл. ст. Т. Васильева. — М.: КомКнига, 2007. — 256 с.
22. Тощенко Ж. Т. Парадоксальный человек. — М.: Юнити, 2007. — 543 с.
23. Украинское общество в европейском пространстве / Под ред. Е. Головахи, С. Макеева. — К.: Ин-т социологии НАН Украины, 2007. — 274 с.

24. Україна модерна. Спеціальний випуск 2007. Львів-Донецьк: соціальні ідентичності в сучасній Україні / За ред. Я. Грицака, А. Портнова, В. Сусака. — К.; Л.: Критика, 2007. — 357 с.
25. Фукуяма Ф. Великий крах. Людська природа і відновлення соціального порядку/Пер. з англ. В. Дмитрука. — Л.: Кальварія, 2005. — 380 с.
26. Фукуяма Ф. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию/Пер. с англ. Д. Павлова, В. Кирющенко, М. Колопотин; Под ред. М. Колопотина. — М.: ООО "Изд-во АСТ"; ЗАО НПП "Ермак", 2004. — 730 с.
27. Хелд Д., Гольдблатт Д., Макгрю Э. и др. Глобальные трансформации: Политика, экономика, культура/Пер. с англ. А. Сапов, Б. Рубанов, Л. Сапова и др. — М.: Праксис, 2004. — 576 с.
28. Шнаппер Д. Спільнота громадян. Про модерну концепцію нації/Пер. з франц. Р. Мардер. — Х.: Фоліо, 2007. — 223 с.
29. Юрій М. Ф. Соціокультурний світ України. — К.: Кондор, 2008. — 794 с.
30. Юрій М. Ф. Соціологія культури. — К.: Кондор, 2006. — 304 с.

До розділу IV:

Соціологія спорту як спеціальна соціологічна теорія певної сфери суспільного життя

1. Алкемайер, Т. Социология спорта. Телесные практики субъективации и самоинсценировки / Т. Алкемайер // Логос. - 2006. - №3.
2. Воробьев, А.В. Социология физической культуры и спорта: учеб. пособие / А.В. Воробьев, Т.В. Михеева. - Омск: СибГАФК, 2002.
3. Волков, Ю.Г. Социология: учебник / Ю.Г. Волков, В.И. Добренев, В.Н. Нечипуренко, А.В. Попов; под ред. Ю.Г. Волкова. - М.: Гардарики, 2003.
4. Гончаров, В.Д. Социология физической культуры: методология и теория / В.Д. Гончаров. - СПб., 1994.
5. Жолдак, В.И. Социология физической культуры и спорта: учебное пособие / В.И. Жолдак, Н.В. Коротаева. - Малаховка: МОГИФК, 1994.
6. Захаров, М.А. Социология и философия спорта в образовательном пространстве СГАФКСТ: состояние и перспективы / М.А. Захаров // Теоретико-методологические проблемы физической культуры и спорта: сборник статей. - Смоленск: СГАФКСТ, 2005.
7. Пономарев, Н.А. Социология физической культуры: методические рекомендации / Н.А. Пономарев, Е.В. Утишева. - Л., 1991.
8. Серебряков, А.В. Социология спорта в США на службе капитализма / предисл. В.А. Ядова / А.В. Серебряков, Н.И. Пономарев. - М.: Физкультура и спорт, 1987.
9. Столяров, В.И. Социология физической культуры и спорта (введение в проблематику и новая концепция): научно-методическое пособие для институтов физ. культуры / В.И. Столяров. - М.: Гуманитарный центр «СпАрт» РГАФК, 2002.

10. Супиков, В.Н. Социальные проблемы спорта: курс лекций. / В.Н. Супиков. – Смоленск – Пенза, 2006.
11. Терминология спорта: толковый словарь спортивных терминов (около 9500 терминов) / Сост. Ф.П. Суслов, Д.А. Тышлер. - М.: СпортАкадемПресс, 2001.
12. Бугреев, А.Н. Современный олимпизм (вопросы теории и практики: социально-философский аспект) / А.Н. Бугреев. - Волгоград: ВГАФК, 1997.
13. Быховская, И.М. Человеческая телесность в социокультурном измерении: традиции и современность / И.М. Быховская. - М.: РГАФК, 1993. - 179с.
14. Егоров, А.Г. Олимпийское движение и социокультурные процессы в современной России / А.Г. Егоров // Спорт, духовные ценности, культура. - М., 1998. - Вып. III.
15. Егоров, А. Г. Олимпизм как оправдание спорта / А. Г. Егоров // Олимпийское движение и социальные процессы: матер. IX Всерос. науч.-практ. конф.- М.: Советский спорт, 1999.
16. Захаров, М.А. Культурные нормы спорта: содержание и проблема трансформации / М.А. Захаров // Теория и практика физической культуры. - №7.- 2005. – С.54.
17. Кун, Л. Всеобщая история физической культуры и спорта: пер. с венгер. / Л. Кун; под общ. ред. В.В. Столбова. - М.: Радуга, 1982.
18. Лэш, К. Вырождение спорта / К. Лэш // Логос. - 2006. - №3.
19. Макинтош, П. Мотивация спортсменов-олимпийцев / П. Макинтош // Спорт, духовные ценности, культура. - М., 1997. - Вып. 2.
20. Мильштейн, О. А. Олимпийская сага: олимпионики, жрецы, пилигримы (историко-социологические очерки). Книга 1. Олимпионики. / О. А. Мильштейн. - М., 2001.
21. Михалин, В. Citissime, Altissimo, Fortissimo. Несколько эпизодов из истории европейской состязательной атлетики / В. Михалин // Отечественные записки. - 2006. - №6.
22. Никишин, Д. В. Эстетика спортивного зрелища (на примере футбола) / Д. В. Никишин // София: Рукописный журнал Общества ревнителей русской философии. - 2002. - №4.
23. Пилоян, Р. А. Место и роль спорта в развитии современной человеческой цивилизации / Р. А. Пилоян // Современность как предмет исследования социальных наук: матер. I науч.-практ. конф. - Малаховка: МГАФК, 2002.
24. Родиченко, В. С. Фэйр Плэй в спорте и повседневной жизни: императив или утопия? / В. С. Родиченко // Теория и практика физ. культуры. - 2003. - № 11.
25. Сараф, М. Я. Спорт и культура (исторический анализ) / М. Я. Сараф // Спорт, духовные ценности, культура. - М.: Гуманитарный Центр «СпАрт» РГАФК, 1997. - Вып. I.

26. Столяров, В. И. Спорт и культура: методологический и теоретический аспект проблемы / В. И. Столяров // Спорт, духовные ценности, культура. - М., 1997. - Вып. 1.
27. Столяров, В. И. Гуманистическая культурная ценность современного спорта и олимпийского движения / В.И. Столяров // Спорт, духовные ценности, культура. - М., 1997. - Вып. 2.
28. Столяров, В. И. От гуманистической теории спорта - к теории гуманизации соперничества / В.И. Столяров // Теория и практика физ. культуры. - 2003. - № 5.
29. Хейзинга, Й. Homo Ludens. В тени завтрашнего дня: пер. с нидерл. / Й. Хейзинга. - М.: Прогресс, 1992.
30. Чернецкий, Ю. М. Парадоксы спорта или Двуликий Янус / Ю. М. Чернецкий / Челябинск: ЮУрГУ, 2005.
31. Элиас, Н. Генезис спорта / Н. Элиас // Логос. - 2006. - №3.
32. Якимович, В. С. Культура в мире спорта: монография / В. С. Якимович. - М.: Советский спорт, 2006.

До розділу V:

Емпіричні соціологічні дослідження, їх методи і значення у дослідженні спорту

1. Батыгин, Г. С. Лекции по методологии социологических исследований: учебник для студ. гуманитарных вузов и аспирантов / Г. С. Батыгин. – М. : АспектПресс, 1995.
2. Белановский, С. А. Метод фокус-групп: учебник / С. А. Белановский. – М. : Магистр, 1996.
3. Готлиб, А. С. Введение в социологическое исследование. Качественный и количественный подходы. Методология. Исследовательские практики: учеб. пособие / А. С. Готлиб. – М. : Флинта, 2005.
4. Девятко, И. Ф. Методы социологического исследования / И.Ф. Девятко. – Екатеринбург : Изд-во Урал., ун-та, 1998.
5. Добренков, В. И. Социология: в 3 т. Т. 1: Методология и история социологии / В. И. Добренков, А. И. Кравченко. – М.: ИНФРА-М, 2000.
6. Киблицкая, М. В. Методология и дизайн исследования в стиле кейс-стади / М. В. Киблицкая, И. К. Масалков. – М. : МУБиУ, 2003.
7. Методы сбора информации в социологических исследованиях : в 2-х кн. Кн. 1. Социологический опрос / под ред. В. Г. Андреевкова, О. М. Маслова. – М., 1990.
8. Методы сбора информации в социологических исследованиях : в 2-х кн. Кн. 2. Организационно-методические проблемы опроса. Анализ результатов. Наблюдение. Эксперимент / под ред. В. Г. Андреевкова, О. М. Маслова. – М., 1990.
9. Морено, Я. Л. Социометрия: Экспериментальный метод и наука об обществе: пер. с англ. / Я. Л. Морено. – М.: Академический проект, 2004.
10. Горшков, М. К. Прикладная социология: учебное пособие для вузов / М. К. Горшков, Ф. Э. Шереги. – М., 2003.

11. Основы математической статистики: учеб. пособие / под ред. В. С. Иванова. – М.: Физкультура и спорт, 1990.
12. Семенова, В. В. Качественные методы: введение в гуманистическую социологию / В. В. Семенова. – М.: Добросвет, 1998.
13. Ядов, В. А. Стратегия социологического исследования. Описание, объяснение, понимание социальной реальности / В. А. Ядов. – М. : ИКЦ «Академкнига» ; «Добросвет», 2003.

Internet – ресурси

- 1.Международная олимпийская академия - <http://www.ioa.org.gr>
- 2.Международный центр изучения олимпизма - <http://www.uwo.ca/olympic>
- 3.
- 4.«Социологические исследования» (журнал) - <http://socis.isras.ru>
- 5.«Социология, психология, управление» (электронная библиотека) - <http://soc.lib.ru/su> библиотека.
- 6.Социологический факультет МГУ (электронная библиотека) - <http://lib.socio.msu.ru>
- 7.Теория и практика физической культуры» (архив журнала) - <http://lib.sportedu.ru/press/tpfk/>
- 8.«Теория и практика физической культуры» (информационный портал) - <http://www.teoriya.ru>

4.Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік.

5. Засоби діагностики успішного навчання

1. Поточний контроль

Проводиться на кожному семінарському занятті. Оцінюється рівень розуміння студентом теоретичного матеріалу, вміння формулювати основні положення з теми.

2. Поетапний контроль

Проводиться по закінченню вивчення розділів програми. Проходить у формі контрольної роботи або тестових завдань.

3. Підсумковий контроль

Залік – усно або письмово.